

ТМ	Г. XXXIV	Бр. 4	Стр. 1467-1470	Ниш	октобар - децембар	2010.
----	----------	-------	----------------	-----	--------------------	-------

Приказ дела
Примљено: 6. 9. 2010.

Немања Д. Милиновић

О СОЦИОЛОГИЈИ ПРАВОСЛАВЉА*

Фондација Конрад Аденауер и Југословенско удружење за научно истраживање религије из Ниша објавили су 2010. године зборник научних радова под називом "Могућности и домети социјалног учења православља и православне цркв". Драгољуб Б. Ђорђевић и Милош Јовановић били су приређивачи зборника, а Зорица Кубурић, Јован Живковић и Ђокица Јовановић били су рецензенти.

Зборник садржи радове познатих социолога религије из земље и иностранства. Међу ауторима научних радова има заговорника *социологије православља*, али и истакнутих противника ове *теолошко-социолошке* гране. Зборник садржи двадесет седам научних радова.

Већ на почетку зборника постављено је питање да ли је прерано говорити о *социологији православља* или данас имамо основ за ову тему. Драгољуб Б. Ђорђевић, аутор уводног текста, не нуди претенциозни одговор. Он тврди да су Православни дужни да одговоре на константне изазове и питања усмерене са Запада на Исток. Сходно мишљењу писца, без установљавања *социологије православља* у оквиру социологије религије није могућ одговор на изазове. Потенцијални читалац зборника требало би да дође до истог закључка.

Владан Станковић у тексту "Проблеми заснивања социологије православља" истиче да у онтолошком смислу православље тежи разрешењу космогоничке драме разрешењем изнутра. Станковић сматра да норме учвршћују православно предање инсистирањем на: догматизму, реализму, ритуализму и адаптивизму.

Андреас Бус у тексту "Социологија православне традиције" испитује рано монаштво и односе цркве и државе у Византији и Русији. Кроз осврт на руске староверце, словенофиле и популисте, аутор покушава да одговори на питање да ли се на истоку догодила трансформација вансветовног ранохришћанског индивидуализма у модерни индивидуализам, као на западу. Бус закључује да модерни индивидуализам нема културну основу у православној традицији. Аутор наглашава важност социологије православља.

ndmilinovic@gmail.com

* Ђорђевић, Драгољуб Б. и Милош Јовановић (прир. и написали уводну студију) 2010. *Могућности и домети социјалног учења православља и православне цркве*. Београд, Ниш: Фондација Конрад Аденауер, Југословенско удружење за научно истраживање религије.

Питер Мекмајлор (McMylor) и Марија Ворожишчева (Vorozhishcheva) означили су наш зборник текстом "Социологија и православље". Аутори констатују да се друштвено–политичка и културна анализа заснива на низу претпоставки које утичу на све културе. Аутори кроз текст настоје испитати однос између православља и западне друштвене научне мисли. Аутори указују на научну проблематичност појединих аргументација и студија, чији редукционизам типизира поједина друштва и објашњава њихову декадентност тиме што су православна. Цитирајући Милицу Бакић-Hayden, аутори постављају питање да ли се економија квалификује као католичка, протестантска или православна. Да ли можемо рећи да су протестантизам и католицизам брже развијајући од православља? Зашто је Мађарска имала више инвестиција од Румуније?!

Лариса С. Асхатова у тексту "Православна социологија или социологија православља: о могућностима конфесионалне социологије" опредељује се за конфесионалну социологију. Ауторка одлучно истиче да антрополози не треба да буду нерелигиозни. Дапаче, њихова обавеза је да буду религиозни. Ауторка сматра да у методолошком смислу није исто говорити о религиозном искуству и религиозно – духовном потенцијалу православља са једне стране, а са друге стране о социологији религије и социологији православља као посебним социологијама.

Алексиос Панагопулос (Παναγιώτουλος) у тексту "Социологија и православље: један изузетан пример у Албанији (Успостављање нормалног стања у Цркви после формирања Синода и учвршћивање црквене организације)" наглашава да је деловање Православне цркве у Албанији имало јак политички утицај од почетка. Деловање Православне цркве у Албанији имало је јак утицај на све сфере албанске политике и друштва. Због пресија под којима се наша, Православна црква у Албанији морала је константно доказивати да је национална институција. То је чинила помажући и православно и неправославно албанско становништво.

Мађарски социолог религије Миклош Томка (Tomka) у тексту "Да ли конвенционална социологија религије може изаћи на крај са разликама између источно и западноевропског развоја?" пита да ли су концептуализација, критеријуми религиозности и конвенционални методи анкетирања коришћени у социологији религије на Западу, адекватни за Источну и Средњеисточну Европу. Томка сматра да су комунистичка прошлост, ограничена модернизација и православна култура условили другачији друштвени идентитет у Источној Европи. Разлике се морају узети у обзир при проучавању религије. Томка не оспорава могућност развоја социологије православља, али кроз текст истиче предуслове за адекватан развој ове дисциплине. Аутор у тексту наводи три табеле са изазовним резултатима. Прва табела показује промене религиозности у западним и источним европским земљама током 90-их година прошлог столећа. Друга табела показује промене у веровању у Бога међу популацијом од 18-30 година у неким земљама Западне и Источне Европе. Трећа табела је можда најинтересантнија, јер показује проценат поверења у цркве и институције у земљама Источне, Западне и Средње Европе.

Сергеј Флере у раду "Испитивање потребе за посебном методологијом при проучавању православља" настоји да реагује на наведени текст Миклоша Томке. Флере сматра да са социолошког становишта постоје битне разлике између Источног и Западног хришћанства. Ову претпоставку дели са Томком. Међутим, Флере сматра да за проучавање Источног хришћан-

ства није неопходна "посебна методологија истраживања" различита од методологије примењене на Западно хришћанство.

Александар Агађанин у тексту "Пробој у модерност, апологија традиционализма: поглед руског православља на друштво и културу из компаративне перспективе" истражује фундаменталне погледе руског православног хришћанства на савремени свет и његово место у том свету. Аутор се у тексту ослања на документ Руске Православне цркве који је Сабор усвојио 2000. године. Документ је штампан на српском језику под насловом Основи социјалне концепције Руске Православне цркве. Агађанинова главна питања су: Шта су главни трендови у руској мисли који су интерпретирани у Основама социјалне концепције? Шта Руска црква види као главни савремени изазов и како реагује на њега? Где се може сместити овај одговор на скали иновација – конзервативизам?

Јулија Синелина у раду "Динамика религиозности грађана Русије од 1989. до 2006. године" анализира религиозност руског становништва, пре свега православних. Она закључује да у последњих десет година православни испитаници чешће посећују цркву, чешће се моле и редовније читају Јеванђење. Међутим, то није доказ да се православни Руси руководе верским начелима у свакодневном животу.

Томас Бремер (Bremer) пише о религиозности у данашњој Русији на основу социолошког истраживања спроведеног 2008. године. Једна од уочених занимљивости је чињеница да је религија у Русији данас најчешће ствар млађих интелектуалаца из руских градова. Међутим, аутор износи још неколико занимљивих закључака, због којих овај рад привлачи посебну пажњу.

Лариса Титаренко у тексту "Религија у Белорусији" указује да је подручје данашње Белорусије кроз историју било етнички измешано. То је разлог зашто овај рад може имати посебну важност за разумевање нашег етничко – религијског контекста. Ауторка истиче да је атеизам у Белорусији био наметнут. Након распада Совјетског Савеза долази до религијске обнове. Религијска обнова условила је појаву специфичних одлика, које могу бити доказ разлика између западне и источне религиозности.

Мирко Благојевић у раду "Везаност за православље у огледалу статистике: социолошко мерење црквености" наглашава да се међусобни односи људи и народа на Балкану не могу разумети без религијског чиниоца.

Џејмс Р. Пејтом млађи (Payton Jr.) у раду "Одлазак у цркву" дискутује о односу хришћанина према цркви и шта се дешава када се црквена заједница окупи због богослужења. Аутор прави паралелу и поређење у схватању цркве на Западу и на Истоку.

Питер Бергер (Berger) у тексту "Православље и глобални плурализам" тврди да разумевање православља има важну улогу у разумевању савременог света уопште. Аутор такође анализира четири ситуације у којима се православље нашло кроз историју.

Текст "Амбивалентни православци" ауторке Елизабет Продрому (Prodromou) ставља пред нас веома захтевну и актуелну тему. Ауторка истражује однос православног хришћанства и демократије, тврдећи да православље у основи није несагласно са демократијом.

Радован Биговић дао је свој допринос питању православља и демократије текстом "Православна црква и европске интеграције". Биговић тврди да је глобализација иманентна природи Православне цркве. Бог није племенско или национално божанство, већ Бог љубави и бриге за цео свет. Ау-

тор не показује бојазан да би европске интеграције угрозиле идентитет појединца или државе. Он истиче да Европска унија дозвољава и подстиче развој плурализма у различитим сферама.

Весна Трифуновић у раду "Православље и српско друштво" трага за местом православља у култури Срба. Ауторка утврђује недвосмислену повезаност српске државе и цркве са византијском културом и цивилизацијом, анализирајући Номоканон и Крмчију.

Маја Вранић–Митрић и Драгомир Јанковић у раду "Српска Православна црква и добротворни рад" дају преглед харитативне делатности СПЦ и указују на хуманитарни значај Цркве кроз историју.

Нина Димитрова у раду "Социјално – православно утопизам руског сребрног доба" закључује да су социо – религијски утопијски подухвати Евроазијаца кроз историју штетили православљу.

Жикица Симић у свом тексту бави се проблемом старозаветног, законског, моралистичког и фарисејског духа у српском православљу.

Василиос Макридис у тексту "Православно хришћанство и привредни развој: случај Грчке" покушава да одговори на питање: Да ли православна веровања могу дати подстицаје или бити препрека друштвено– кономском развоју и тржишној привреди? Какав пример имамо у случају Грчке?

Валентина Федотова и Шерил Крос (Cross) у тексту "Православље, Вебер и нови руски капитализам" говоре о историји развоја капитализма у Русији кроз политичку и економску димензију. Истраживање је усмерено на улогу коју има православна црква у развоју "новог руског капитализма". Аутори настоје да одговоре на питање какав духовни утицај има црква у сфери капитализма.

Зоран Крстић у тексту "Предлог теолошког превредновања процеса секуларизације" тврди да секуларизација није била битна тема православне теологије у Србији. Процесу секуларизације се приступало површно. Аутор покушава да пружи другачије теолошко вредновање секуларизације. У томе стоји посебна вредност и допринос овог рада.

Последњи у низу је рад "Православно општење са ближњима 'између' теологије и социологије" аутора Ивице Живковића. Овај свестрани истраживач и врсни мислилац (нажалост недовољно схваћен теолог унутар Српске Православне цркве), бави се односом православних хришћана са својим ближњима. Ова тема важна је и за теологију и за социологију религије. Живковић истиче да бити у односу са другим бићем значи потврдити његову вредност и његову особеност онаквом каква она јесте у њеној свеукупности. Аутор у духу теологије истиче да се идентитет хришћана гради љубављу према ближњем. На самом крају рада аутор подвлачи да хришћанство не може бити религија, ако се под тим не подразумева откровење Христа.

Након кратког осврта на рад сваког учесника овог зборника можемо констатовати да се у Србији нико није бавио темељитим проучавањем социологије православног хришћанства. Постоје тек појединачни радови и покушаји да се доскочи изазову ове знанствене дисциплине. Зато нећемо погрешити ако овај зборник окарактеришемо као *пионирски* подухват на нашој социолошкој и теолошкој научној сцени. За сада ћемо ишчитавати наведене радове домаћих и страних научника. Радо ћемо препоручити овај зборник свакоме ко се интересује за социолошке аспекте православља, а времену ћемо препустити да потврди научну вредност и допринос овог зборника развоју хришћанске социологије и темељитијем установљењу социологије православља.